

Länsstyrelsen
Skåne

ETT JÄMSTÄLLT SKÅNE

Jämställdhetsstrategi för Skåne 2017–2020

Titel: Ett jämställt Skåne
Jämställdhetsstrategi för Skåne 2017-2020

Utgiven av: Länsstyrelsen Skåne

Författare: Sara Lhådö, Hanna Hansson

Beställning: Länsstyrelsen Skåne
Samhällsbyggnad
205 15 Malmö
Telefon 040-25 20 00
www.lansstyrelsen.se/skane

Copyright: Länsstyrelsen Skåne

Diarienummer: 801-32375-2017

ISBN: 978-91-7675-078-0

Rapportnummer: 2017:06

Layout: Mats Runvall

Omslagsbild: Mats Runvall

Förord

Om många aktörer rör sig åt samma håll leder det ofta till något stort. Det är vi övertygade om, och det gäller i allra högsta grad för jämställdhetsarbete. Strategin *Ett jämställt Skåne* är en plattform för jämställdhetsarbetet i länet.

Jämställdhet berör bland annat frågor som makt, inflytande, ekonomi, hälsa, utbildning, arbete och kroppslig integritet. Det krävs således insatser på en rad områden och den strategi som har visat sig mest framgångsrik är jämställdhetsintegrering. Därför krävs också en mängd aktörer som med olika verktyg verkar för att vi ska nå visionen att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Ett framgångsrikt jämställdhetsarbete måste ske systematiskt, i samverkan och baserat på kunskap. Därför är ambitionen med strategin att ta ett samlat krafttag kring jämställdhetsarbetet i Skåne och att formulera strategiska insatser som behövs för att nå framsteg i jämställdhetsarbetet. Alla har ett ansvar – och en möjlighet – att bidra till att de jämställdhetspolitiska målen förverkligas i Skåne.

Länsstyrelsen Skåne

Anneli Hulthén
Landshövding

Kommunförbundet Skåne

Monica Holmqvist
Förbundsdirektör

Innehåll

FÖRORD	3
INLEDNING	5
Mål för hur jämställdhetsarbetet ska bedrivas i Skåne	5
OM STRATEGIN	6
ATT ANSLUTA SIG TILL STRATEGIN	7
SAMMANFATTNING: SKÅNES	
PRIORITERADE JÄMSTÄLLDHETSMÅL:	8
EN JÄMN FÖRDELNING AV MAKT OCH INFLYTANDE	11
Problembeskrivning	12
EKONOMISK JÄMSTÄLLDHET	17
Problembeskrivning	18
JÄMSTÄLLD UTBILDNING	23
Problembeskrivning	24
JÄMN FÖRDELNING AV DET OBETALDA HEM- OCH	
OMSORGSARBETET	29
Problembeskrivning	30
JÄMSTÄLLD HÄLSA	33
Problembeskrivning	34
MÄNS VÅLD MOT KVINNOR SKA UPPHÖRA	39
Problembeskrivning	40
REFERENSER	45

Inledning

Sverige tillhör världens mest jämställda länder. I Gender Development Index kommer Sverige på 14:e plats och i Gender Gap Index på fjärde plats.¹ Det gör att det är lätt att tänka att vi redan är färdiga med jämställdheten. Men i ett av världens mest jämställda länder är fortfarande 95 av 100 styrelseordförande och 2 av 3 chefer män. Här får männen 70 % av talartiden i nyheterna. Kvinnorna tar ut 75 % av föräldraledigheten och tjänar 93 % av männens lön. För att nå jämställdhet krävs lika villkor och möjligheter gällande inflytande, pengar, tid, omsorg, hälsa och rätten till den egna kroppen. Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Det finns flera förklaringar till varför vi fortfarande har långt kvar till ett jämställt samhälle. En orsak är att vi inte ser att samhället är ojämnt eftersom vi är så vana vid det. Därför är det viktigt att ha uppdaterad kunskap om hur situationen ser ut för kvinnor, män, flickor, pojkar och icke-binära² från olika grupper. Ett kunskapsstyrt förändringsarbete är grunden för att det ska bli verkningsfullt. En annan anledning är att jämställdhetsarbetet ofta sker i projektform och inte som en del av ordinarie verksamhet. Det får följderna att arbetet många gånger upphör när projektet är slut, eftersom det inte integreras i den vanliga verksamheten. Därför är det viktigt att jämställdhetsarbetet är ledningsstyrt och återfinns i ordinarie ledningssystem. Ytterligare en orsak är att vi inte känner till varandras jämställdhetsarbete och inte kan använda oss

av varandras kunskaper. Det får till följd att det görs mycket dubbelarbete, att vi jobbar isolerat och att vi inte lär oss av varandras misstag eller framgångar. Därför är det viktigt att samverka och utbyta erfarenheter med andra som arbetar med liknande frågor och att synliggöra det arbete som görs så att vi kan lära av varandra.

Syftet med *Ett jämställt Skåne* är att anpassa och konkretisera de nationella jämställdhetspolitiska målen utifrån skånska förutsättningar. Strategin bidrar på så sätt till att uppfylla de nationella målen samt till uppfyllandet av målsättningarna i Agenda 2030. *Ett jämställt Skåne* bidrar också till Sveriges arbete med FN:s Konvention om avskaffandet av diskriminering av kvinnor (CEDAW) och Europarådets konvention om förebyggande och bekämpande av våld mot kvinnor och våld i hemmet (Istanbulkonventionen). En ambition är också att fördjupa samverkan mellan centrala aktörer och förtydliga roll- och ansvarsfördelningen. Dessutom är syftet att förbättra förutsättningarna för uppföljning och utvärdering av jämställdhetspolitiken i Skåne.

Mål för hur jämställdhetsarbetet ska bedrivas i Skåne

För att jämställdhetsarbetet i Skåne ska bli så verkningsfullt och framgångsrikt som möjligt behöver det bedrivas systematiskt, baserat på kunskap och i samverkan med viktiga aktörer. Därför är de tre övergripande målen för jämställdhetsarbetets former följande:

- Fler har kompetens om hur jämställdhet och genusperspektiv kan bidra till den regionala utvecklingen.
- Tydlig målstyrning och ett systematiskt uppföljningsarbete utifrån länets jämställdhetspolitiska målsättningar

¹ UNDP (2017); World Economic Forum (2017)

² Icke-binär kan den person kalla sig som identifierar sig mellan eller bortom kvinna-man-uppdelningen av kön. Icke-binär används också som paraplybegrepp för olika könsidentiteter som inte följer tvåkönsnormen.

- Samverkan för att uppnå *Ett jämställt Skåne* genom ett aktivt ägarskap, stabila strukturer och nätverk av myndigheter, lärosäten, kommuner, organisationer, företag och idéburen sektor

Om strategin

Eftersom syftet med strategin är att regionalisera den nationella jämställdhetspolitiken följer den de jämställdhetspolitiska målen och konkretiserar vad de innebär för Skåne 2017–2020. Under det inledande övergripande målet har vi valt att fokusera på formerna; *hur* framgångsrikt jämställdhetsarbete bör bedrivas. Under respektive delmål ligger fokus på innehållet; *vad* ojämställdhet får för följer i praktiken. De sex delmålen är:

1. En jämn fördelning av makt och inflytande
2. Ekonomisk jämställdhet
3. Jämställd utbildning
4. Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet
5. Jämställd hälsa
6. Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

Avgränsningar

Jämställdhet handlar om lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för kvinnor och män, flickor och pojkar. Samtidigt påverkas människors förutsättningar av fler faktorer än kön. Maktstrukturer hänger ihop och förstärker varandra.

Inte heller kön är en okomplicerad kategori. Kön kan sägas bestå av flera olika aspekter, såsom könsidentitet, könsuttryck och biologiskt kön. Utöver detta finns det juridiska könet, som är samhällets sätt att definiera en individs könstillhörighet inom ett könssystem med två kategorier.³ Mycket av den statistik som strategin bygger på är insamlad på registerdata

utifrån juridiskt kön vilket innebär att den utgår från befolkningens juridiskt registrerade kön. Detta trots att en persons könsidentitet är det som definierar någons kön, och trots att det finns många som inte identifierar sig med något av könen. Merparten av den könsuppdelade statistiken redovisar situationen för kvinnor och män som grupp. Inom de sakområden där det finns studier som explicit inkluderar transpersoner och icke-binära har vi inkluderat dessa i analysen. Könsuppdelad statistik visar generella strukturer för grupper i samhället. Detta innebär att det alltid finns individuella avvikelser.

Alla människor, oavsett könsidentitet och könsuttryck, påverkas av samhällets normer för kön och av hur samhället värderar kategorierna kvinna och man.

Vi som står bakom strategin

Strategin är gemensam för Länsstyrelsen Skåne och Kommunförbundet Skåne. Länsstyrelsen har sedan 1994 regeringens uppdrag att verka för att de nationella jämställdhetspolitiska målen får genomslag i länet. I uppdraget ingår samverkan med statlig, kommunal och landstingskommunal verksamhet och att ha en samordnande, initierande, kunskapsuppbyggande, stödjande och uppföljande roll. Kommunförbundet Skåne ska stödja sina medlemmar i systematisk jämställdhetsintegrering, med målet att ge jämställd service till medborgarna och att bidra till visionen om ett jämställt samhälle. *Ett jämställt Skåne* är ett sätt att organisera dessa uppdrag.

³ www.rfsl.se

Att ansluta sig till strategin

Vi önskar att fler ansluter sig till strategin så att den fungerar som ett paraply för allt jämställdhetsarbete som bedrivs i Skåne. Om er organisation vill bli en del av *Ett jämställt Skåne* kan ni underteckna en avsiktsförklaring på strategins hemsida. Där finns också mer information om vad det innebär att ansluta sig till *Ett jämställt Skåne*.

ettjamstalltskane.nu

Sammanfattning: Skånes prioriterade jämställdhetsmål:

Mål för hur jämställdhetsarbetet ska bedrivas i Skåne

- Fler har kompetens om hur jämställdhet och genusperspektiv kan bidra till den regionala utvecklingen
- Tydlig målstyrning och ett systematiskt uppföljningsarbete utifrån länets jämställdhetspolitiska målsättningar
- Samverkan för att uppnå *Ett jämställt Skåne* genom ett aktivt ägarskap, stabila strukturer och nätverk av myndigheter, lärosäten, kommuner, organisationer, företag och idéburen sektor

1. En jämn fördelning av makt och inflytande

- Öka kvinnor och mäns, flickor och pojkars och icke-binäras tillit och delaktighet i demokratin i Skåne
- Uppnå jämställd representation i politiskt tillsatta styrelser och ledningar i Skåne
- Uppnå jämställd representation i styrelser och ledningar i Skåne

2. Ekonomisk jämställdhet

- Bättre matchning på arbetsmarknaden i Skåne
- Minska ofrivilligt deltidsarbete i Skåne
- Minska lönegapet och således pensionsgapet mellan kvinnor och män i Skåne
- Öka jämställdheten i Skåne rörande företagande, innovation och landsbygdsutveckling

3. Jämställd utbildning

- Minska könssegregeringen inom utbildningsväsendet i Skåne
- Universitet/högskolor, skolor och förskolor i Skåne arbetar i högre utsträckning med att jämställdhetsintegrera sin kärnverksamhet
- Fler pågående arbeten kopplade till likabehandlingsarbetet på förskolor, grundskolor, gymnasieskolor och universitet/högskolor med ett intersektionellt perspektiv i Skåne
- Öka andelen behöriga till gymnasieskola och universitet/högskola i Skåne

5. Jämställd hälsa

- Bättre fysisk och psykisk arbetsmiljö och färre sjukskrivningar på arbetsplatser i Skåne
- Minska den psykiska ohälsan i Skåne bland flickor, pojkar, kvinnor, män och icke-binära
- En mer jämställd hälso- och sjukvård i Skåne
- Ett stärkt arbete för att förbättra den sexuella och reproduktiva hälsan och rättigheterna i Skåne

4. Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

- Öka mäns uttag av föräldraledigheten i Skåne
- Öka mäns deltagande i föräldrastödande information och insatser i Skåne

6. Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

- Vidareutveckla ett verkningsfullt förebyggande arbete mot mäns våld mot kvinnor i Skåne
- Säkerställa rutiner för tidigt upptäckt av våldsutsatthet i Skåne
- Förbättra tillgången till stödinsatser i Skåne för våldsutsatta, barn som lever med våld och våldsutövare.
- Effektivare brottsbekämpning i Skåne
- Stärka kunskaps- och metodutvecklingen i Skåne

1

En jämn fördelning
av makt och
inflytande

Nationellt jämställdhetspolitiskt mål

En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla sektorer.

Prioriterade mål för Skåne

- Öka kvinnor och mäns, flickor och pojkars och icke-binäras tillit och delaktighet i demokratin i Skåne
- Uppnå jämställd representation i politiskt tillsatta styrelser och ledningar i Skåne
- Uppnå jämställd representation i skånska styrelser och ledningar i Skåne

Problembeskrivning

Makt kan vara formell eller informell. Formell makt handlar exempelvis om representation i politiskt valda församlingar, befattningar i styrelser, referensgrupper och arbetsgrupper. I valda församlingar spelar valberedningar en viktig roll för hur representationen ser ut. För att uppnå en jämn könsfördelning behöver partier och valberedningar därför rekrytera, nominera och välja in ett lika stort antal kvinnor som män.⁴ Informell makt handlar om inflytande över dagordningen, möjligheten och privilegiet att formulera problem och möjliga lösningar. Kvinnor, män och icke-binära ska ha samma möjligheter att delta i och påverka det som formar våra normer och idéer om oss själva och samhället och agendan över vad som är prioriterade frågor, till exempel inom media, kultur, folkbildning och utbildningsväsende.

Människors möjlighet till makt och inflytande påverkas av olika aspekter. En god hälsa,

4 SOU 2016:5 *Låt fler forma framtiden!*

kunskap, boende, gemenskap, ekonomisk trygghet och en bra start i livet är avgörande för vilka förutsättningar individen får att påverka sitt eget liv.⁵ Flera olika maktordningar spelar roll för hur fördelningen av makt och inflytande ser ut i Sverige och Skåne. Såväl kön, klass, funktionsförmåga, hudfärg, sexualitet, ålder och geografi påverkar individens möjlighet att ha inflytande över samt vara delaktig i samhället.

Varken formella hinder eller ekonomiska och sociala aspekter ska hindra kvinnor eller män, flickor eller pojkar eller icke-binära från att ha samma möjligheter att vara aktiva och engagerade medborgare och delta i och påverka det offentliga samtalet. Kvinnor och flickor utsätts för hot om sexuellt våld och sexistiska kommentarer på ett annat sätt än män och pojkar när de uttrycker sig i media. Det är ett allvarligt ingrepp i kvinnors och flickors möjligheter till makt och inflytande och i förlängningen ett hot mot demokratin när röster tystas i den offentliga debatten.⁶ Det samma gäller icke-binära.

Öka kvinnor och mäns, flickor och pojkars och icke-binäras tillit och delaktighet i demokratin i Skåne

Demokratiutredningen konstaterar att demokratin är stark i Sverige. Däremot är det politiska inflytandet inte jämnt fördelat. Klyftan mellan de som deltar och de som inte deltar har vidgats. De som är aktiva inom civilsamhället och politiska partier är i huvudsak män samt välutbildade och socioekonomiskt resursstarka personer.⁷

En viktig del i Skånes regionala utvecklings-

5 Region Skåne (2014) *Det öppna Skåne 2030* s. 18

6 Skr. 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*, s. 72

7 Skr. 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*, s.15

strategi är att skapa goda förutsättningar för att alla ska ha makt att forma sitt eget liv genom delaktighet. Aktiva och delaktiga invånare är en förutsättning för att bidra till både individens och samhällets utveckling och för att skapa välstånd i Skåne.⁸ Att öka människors möjligheter till inflytande, genom exempelvis medborgardialoger och liknande forum, är ett sätt att öka de skånska invånarnas delaktighet i beslut som påverkar dem.

Barn saknar rösträtt och unga vuxna är underrepresenterade i beslutande församlingar. En viktig princip i Barnkonventionen är att barn har rätt att få sina åsikter beaktade i frågor som rör dem själva, med hänsyn till barnets ålder och mognad. Många tjejer och killar upplever att de inte har möjlighet att föra fram åsikter till beslutsfattare i kommuner. Endast 18,5 % av killar och 15,2 % av tjejer mellan 15-25 år uppger att de har möjlighet att föra fram åsikter till beslutsfattare i kommunen i en nationell undersökning.⁹ Att skapa forum och former för inflytande för barn och unga gällande frågor som berör dem är därför angeläget. Detta för att flickor, pojkars och unga icke-binäras perspektiv ska finnas med när beslut fattas. Att främja barns möjligheter till inflytande i utbildningsväsendet, kulturen och det civila samhället bidrar också till att ge barn förutsättningar att bli aktiva samhällsmedborgare med demokratiska värderingar.

Uppnå jämställd representation i politiskt tillsatta styrelser och ledningar i Skåne

En jämn representation är ingen garanti för jämställda beslut, men har visat sig vara en förutsättning för att möjligheten ska finnas. Det är avgörande för att även kvalitativa

8 Region Skåne (2014) *Det öppna Skåne 2030*, s.17

9 MUCF (2015) *Ung idag*

aspekter av maktutövning ska förändras i jämställd riktning.¹⁰ I riksdagen är könsfördelningen jämn men i kommunerna ser det annorlunda ut. I Sverige finns cirka 37 000 förtroendevalda representerade i Sveriges kommuner. 96 % av dem är fritidspolitiker. En majoritet av dem är män och det är även fler äldre än unga.¹¹ Utrikes födda kvinnor och män är också underrepresenterade bland förtroendevalda på alla nivåer i förhållande till sin andel av befolkningen.¹² Efter valet 2014 har 15 av Skånes 33 kommuner 60% eller fler män i kommunfullmäktige. I kommunstyrelserna i de skånska kommunerna är ojämställdheten ännu större. Där varierar könsfördelningen mellan 89 % och 47 % män. 23 av 33 kommunstyrelser har en statistisk ojämn könsfördelning.¹³

Kvinnor och mäns möjligheter att inneha fritidspolitiska uppdrag påverkas av om de kan kombinera uppdraget med arbete och familj. Att kvinnor utför mer obetalt hem- och omsorgsarbete samt den könssegregerade arbetsmarknaden är två förklaringar till att kvinnor är fritidspolitiker i lägre utsträckning än män. Kvinnor återfinns i yrken med låg lön, oflexibla arbetsförhållanden, osäkra anställningar och med höga sjuktal. Det medför att kvinnors möjlighet att ta ledigt från sina arbeten är begränsad, trots att de har lagstadgad rätt till det för att genomföra politiska uppdrag. Detta gäller för alla som återfinns i låglönebranscher och osäkra anställningar.

10 Skr. 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid* s. 8

11 SCB (2016) *Förtroendevalda i kommuner och landsting 2015*

12 Skr. 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*, s. 72

13 En statistisk ojämn könsfördelning innebär att det är fler än 60% kvinnor eller män. Länsstyrelsen Skåne (2017) *Kvinnor och män i Skåne 2017*

Uppnå jämställd representation i skånska styrelser och ledningar i Skåne

Ojämsliddheten i skånska styrelser och ledningar ser olika ut beroende på bransch. Inom näringslivet i Skåne är 29 % av cheferna kvinnor och 71 % män. Könsfördelningen bland chefer i den offentliga sektorn är 64 % kvinnor och 36 % män.¹⁴ Även om andelen kvinnor bland doktorander, lektorer och professorer har ökat de senaste tio åren så avancerar kvinnor i lägre grad än män vid universitet och högskolor och det tar längre tid för kvinnor att avancera från doktorsgrad till professorer.¹⁵

Ålder påverkar också jämställdheten i styrelser och ledningar. Andelen kvinnor och män som är chefer är lika stor fram till 30-årsåldern. Därefter är andelen kvinnor i chefspositioner konstant medan andelen män fortsätter att öka fram till 50-årsåldern.¹⁶ Andelen kvinnor på chefsposition slutar öka vid den ålder då många får barn.¹⁷ Den ojämna fördelningen av hem- och omsorgsarbete påverkar män och kvinnors möjligheter till att inneha uppdrag i styrelser och ledningar.

En viss typ av maskulinitet utgör fortfarande normen för chefskap. Detta kan innebära att kvinnor som inte stämmer överens med chefsidealet utesluts från rekryteringsprocesserna. Precis som gällande matchningen på arbetsmarknaden behövs ökade kunskaper om normer och maktordningar för att se hur dessa påverkar och formar bilden av kompetens. Ytterligare en förklaring till kvinnors underre-

presentation i chefspositioner kan vara utbildningsvalet. Andelen civilekonomer och civilingenjörer är tämligen hög bland de högre chefsbefattningarna i näringslivet. Det är utbildningar med låg andel kvinnliga studenter.¹⁸

14 Länsstyrelsen Skåne (2017) *Kvinnor och män i Skåne 2017*

15 Skr 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid* s.12

16 Prop 2016/17:1 *Bilaga 3 Ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män* s.17

17 Medelåldern för barnfödelse var 2014 30,3 år, Socialstyrelsen (2015) *Graviditeter, förlösningar och nyfödda barn*

18 Prop 2016/17:1 *Bilaga 3 Ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män* s.16

2

Ekonomisk jämsällldhet

Nationellt jämställdhetspolitiskt mål

Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.

Prioriterade mål för Skåne

- Bättre matchning på arbetsmarknaden i Skåne
- Minska ofrivilligt deltidsarbete i Skåne
- Minska lönegapet och således pensionsgapet mellan kvinnor och män i Skåne
- Öka jämställdheten i Skåne rörande företagande, innovation och landsbygdsutveckling

Problembeskrivning

Skåne har lägst sysselsättningsgrad i Sverige; 71 % av kvinnorna mellan 20–64 år förvärvsarbetar samt 74 % av männen. Det lägre arbetskraftsdeltagandet bland kvinnor förklaras främst av att kvinnor är sjukskrivna samt heltidsstuderande i större omfattning än män. En annan förklaring är skillnaden i arbetskraftsdeltagande mellan utomeuropeiskt födda kvinnor och män, vilken är 6% i Skåne.¹⁹ Det är framförallt unga och utomeuropiska invandrare som står utanför arbetsmarknaden.²⁰

För att Skåne ska utvecklas både som producent av innovativa idéer och som expansiv region behöver länet ligga i framkant när det gäller att skapa en öppen och inkluderande arbetsmarknad som tar tillvara allas kompetens och ger varje individ möjligheten att

utvecklas utifrån sin egen specifika potential. Om Skåne lyckas bryta den könssegregerade arbetsmarknaden har regionen en stor konkurrensfördel inför framtiden. Om detta också kopplas till insatser för ökad integration på arbetsmarknaden kan det skapas en stark dynamisk utveckling i regionen.

Den könssegregerade arbetsmarknaden och ekonomisk ojämställdhet är nära förknippade, och hänger ihop med utbildnings- och yrkesval, branschspecifika könsmonster och med de förväntningar och föreställningar som finns kring vad flickor och pojkar, kvinnor och män ska vara intresserade av och vilja arbeta med. Ekonomisk jämställdhet är nära förknippat med obetalt hem- och omsorgsarbete, utbildning, inflytande, makt, hälsa och rätten till sin egen kropp.

Bättre matchning på arbetsmarknaden i Skåne

Den könssegregerade arbetsmarknaden tar sig uttryck genom att kvinnor och män arbetar inom olika områden, så kallad horisontell könssegregering. Bara 4 av de 30 vanligaste yrkena har en jämn könsfördelning; läkare, kockar, revisorer samt universitets- och högskolelärare. Könssegregeringen visar sig också genom att kvinnor och män återfinns på olika positioner inom samma bransch, så kallad vertikal könssegregering.

Båda leder till en sämre matchning av kompetens, vilket påverkar tillväxt och utveckling på regional och nationell nivå. Den könssegregerade arbetsmarknaden förstärker stereotypa föreställningar kring kön, till exempel att kvinnor är bra på en sak och män på en annan.

Det finns ett stort rekryteringsbehov i

¹⁹ 48 % av utomeuropeiskt födda kvinnor i Skåne förvärvsarbetar och 54 % av männen. Länsstyrelsen Skåne (2017) *Kvinnor och män i Skåne 2017*

²⁰ OECD (2012) *Territorial Reviews Skåne, Sweden*

Skåne och antalet bristyrken ökar. Utmaningen förväntas vara störst inom vård och omsorg, teknik och industri samt inom pedagogik och utbildning. Även för yrken inom byggbranschen råder stor brist på personal med yrkesbevis. Alla dessa yrken och utbildningar är starkt könssegregerade.²¹

Det är också viktigt att skånska arbetsgivare tillvaratar den kompetens som personer som står långt från arbetsmarknaden, till exempel nyanlända kvinnor, män och icke-binära, besitter för att öka tillväxten. Detta kräver ökade kunskaper om normer och maktordningar för att se hur de påverkar och formar bilden av kompetens. Detta gäller även andra diskrimineringsgrunder än kön och könsidentitet, såsom till exempel funktionsnedsättning och ålder.

I Sverige ökar andelen kvinnor i mansdominerade yrken, men motsvarande förflyttning av män till kvinnodominerade yrken sker inte.²² Det kan förklaras av att de yrken som kodas som kvinnliga har lägre löner, sämre arbetsvillkor och oftare osäkra anställningar. Kvinnor saknar oftare än män möjlighet att påverka sin arbetssituation.

Minska ofrivilligt deltidarbete i Skåne

Var tionde man och var tredje kvinna arbetar deltid.²³ Mer än dubbelt så många kvinnor som män är deltidarbetslösa och fler kvinnor än män är timanställda.²⁴ I Skåne är det en större andel kvinnor som arbetar deltid

jämfört med rikssnittet.²⁵ Att vara kvinna, yngre eller kommunalt anställd medför alltid en större risk för deltid.²⁶ Detta hänger samman med den könssegregerade arbetsmarknaden, där kvinnor arbetar i yrken som i högre utsträckning har timanställningar och delade turer.

Kvinnor arbetar frivilligt deltid i större utsträckning än män och den vanligaste anledningen till det är att ta hand om barn. För män är studier den vanligaste anledningen till frivilligt deltidarbete.²⁷ Även frivilligt deltidarbete påverkar såklart inkomsten och pensionen.

De flesta deltidarbetande önskar att arbeta heltid. Därför är ofrivilligt deltidarbete en angelägen fråga i arbetet för en jämställd arbetsmarknad.

Minska löne- och pensionsgapet mellan kvinnor och män i Skåne

Den faktiska inkomskillnaden mellan män och kvinnor är närmare 25 %. Beräknat på en medellön och adderat över ett 40-årigt arbetsliv motsvarar det en inkomstskillnad på drygt 3,6 miljoner kronor.²⁸ Skåne har lägre disponibel inkomst än riket och det gäller bland alla familjetyper. Medelinkomsten för kvinnor är 258 000/år och för män 321 000/år. Bland låginkomsttagare är skillnaden i inkomst mellan könen mindre än bland höginkomsttagare.²⁹

Den främsta orsaken till löneskillnaden mellan kvinnor och män, utöver arbetstid, är

21 Winnet Skåne, 2017, *Ungas utbildningsval och den könssegregerade arbetsmarknaden i Skåne*

22 SOU 2014:30 *Jämställt arbete. Organisatoriska ramar och villkor i arbetslivet*

23 Delegationen för jämställdhet i Arbetslivet (2013) *Fakta och siffror*.

24 Sammanfattning från forskningsrapport på Nordisk Information för Kunskap om Kön (NIKK) Deltidskonferens om deltid i Norden.

25 Länsstyrelsen Skåne (2015) *Kvinnor och män i Skåne*, s.33

26 Ds. 2016:19 *Jämställda pensioner?*

27 SCB, 2016, *På tal om kvinnor och män* s.53

28 Delegationen för jämställdhet i arbetslivet (2013) *Fakta och siffror*

29 Länsstyrelsen Skåne (2017) *På tal om kvinnor och män i Skåne* s.49f

att de i stor utsträckning arbetar i olika branscher och att de mansdominerade yrkena värderas högre än de kvinnodominerade. Även om det görs en analys på hur stor löneskillnaden skulle vara om kvinnor och män i genomsnitt var lika gamla, hade likadan utbildning och arbetade i samma yrken och sektorer återstår en löneskillnad mellan kvinnor och män på 6 %.³⁰ Det lönegap som kvarstår kallas för oförklarade lönegap. Storleken på det oförklarade lönegapet skiljer sig mellan olika sektorer och är som störst inom privat sektor (7 %) och minst inom kommunal sektor (1 %).³¹

I Skåne får män i snitt 30 % mer än kvinnor i pension.³² Riksrevisionen har pekat ut kvinnor i låglöneyrken och som arbetar deltid som riskgrupper. Hälften av kvinnorna som går i pension idag i Sverige får så liten pension att inkomsten ligger under EU:s definition för fattigdom. Det är viktigt att informera hur lön, livsval och pension hänger samman samt att se över pensionssystemet. Pensionssystemet är i grunden könsneutralt – pensionen beräknas och betalas ut på samma sätt helt oberoende av kön. Men eftersom pensionen beräknas på den samlade arbetsinkomsten under livet som är ojämfälld blir även pensionerna ojämfällda.

Öka jämfälldheten i Skåne rörande företagande, innovation och landsbygdsutveckling

Jämfälld regional tillväxt handlar om ett jämfälldt företagande, jämfälld resursfördelning av tillväxtmedel och innovationssystemets

könsmönster. Det handlar om vem som har makt och tillträde till EU:s program- och strukturfondsmedel, såsom landsbygdsprogrammet, regionala strukturfonden och regionala socialfonden.

Synen på tillväxt och innovation gynnar vissa branscher och företag som drivs av män. Det är svårt att starta företag och få finansiering för företagsutveckling inom många kvinnodominerade branscher. Synsätt, normer och attityder kring företagande, kön, familjemönster och branscher spelar fortfarande en betydande roll. De flesta företag som drivs av kvinnor finns inom fastighetsfären, företags-tjänster, samhällliga och personliga tjänster samt handel. 11% av alla sysselsatta i Skåne är företagare. Män med svensk bakgrund är företagare i störst utsträckning i Skåne med ett genomsnitt på 15 %. Bland männen med utländsk bakgrund driver 13 % företag medan 87 % är anställda. Av de yrkesverksamma kvinnorna med utländsk bakgrund driver 8 % företag, motsvarande siffra för kvinnor med svensk bakgrund är 7 %. Kön är således mer avgörande än bakgrund sett till företagande i Skåne.³³

Jämfälldhetsintegreringen av det företagsfrämjande systemet i Skåne är centralt för företagsklimatet i Skåne och regionens attraktivitet, vilket är ett högst prioriterat område i den Regionala Utvecklingsstrategin för Skåne (RUS). Det företagsfrämjande systemet i Skåne ska stärka möjligheter för kvinnor och män, unga män och unga kvinnor, utrikes födda, personer som bor på landsbygd och i stad, att starta och utveckla företag.

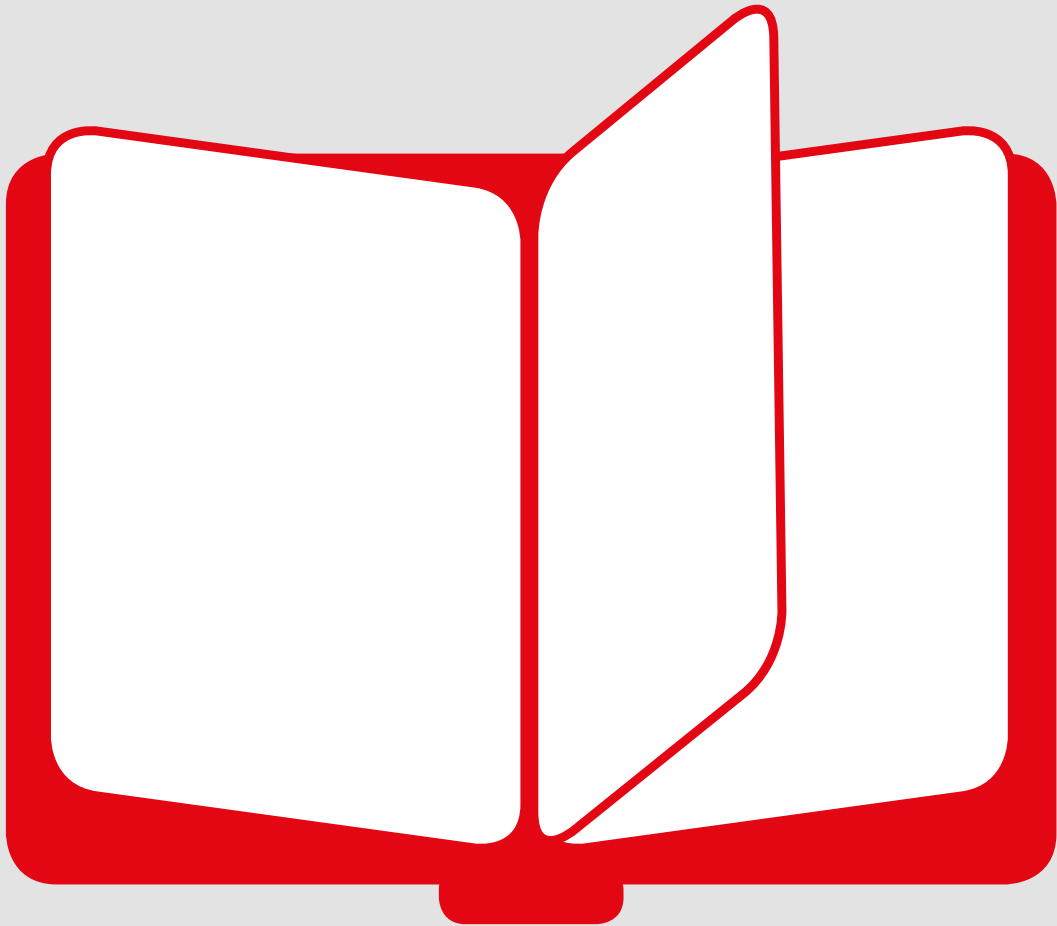
30 Medlingsinstitutet (2013) *Vad säger den officiella lönestatistiken om skillnader mellan kvinnor och män 2012?*

31 Prop 2016/17:1 *Bilaga 3*

32 PTK 2012 *Kvinnors pensioner* s.6

33 https://utveckling.skane.se/digitala-rapporter/mangfaldskart-laggning/skane/#Företagare_och_anställda

3

Jämställd utbildning

Nationellt jämställdhetspolitiskt mål

Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.

Prioriterade mål för Skåne

- Minska könssegregeringen inom utbildningsväsendet i Skåne
- Universitet/högskolor, skolor och förskolor i Skåne arbetar i högre utsträckning med att jämställdhetsintegrera sin kärnverksamhet
- Fler pågående arbeten kopplat till likabehandlingsarbetet på förskolor, grundskolor, gymnasieskolor och universitet/högskolor med ett intersektionellt perspektiv i Skåne
- Öka andelen behöriga till gymnasieskola och universitet/högskola i Skåne

Problembeskrivning

Att flickor och pojkar studerar olika ämnen, att flickor presterar bättre än pojkar samtidigt som de mår sämre, att det är svårare för kvinnor att göra karriär inom högskola och universitet än för män, får konsekvenser för individen, den skånska arbetsmarknaden och kompetensförsörjningen. Könsbundna studieval påverkas av den könssegregerade arbetsmarknaden – vilka yrken flickor och pojkar ser som möjliga formas ofta tidigt. Förväntningar utifrån kön skapas och befästs även i skolans värld. Därför är det viktigt med tidiga normkritiska insatser och insatser som problematiserar vad som blir maskulint och feminint kodat.

Målet jämställd utbildning omfattar hela det formella utbildningssystemet från förskola till universitet och högskola, inklusive vuxenutbildning, yrkeshögskolan och annan utbildning

verksamhet såsom folkhögskolor och studieförbund.³⁴ Att kvinnor, män och icke-binära erbjuds lika möjligheter och villkor inom utbildningssystemet är centralt för att nå en ökad ekonomisk självständighet och för det övergripande målet för svensk jämställdhetspolitik.

Minska könssegregeringen inom utbildningsväsendet i Skåne

Utbildningsväsendet är horisontellt segregat. Det betyder att flickor och pojkar studerar olika ämnen. Endast 5 av 20 utbildningsprogram på de skånska gymnasierna har jämn könsfördelning.³⁵ De könsstereotypa utbildningsvalen riskerar att hindra utvecklingen inom vissa branscher i Skåne. Många av de framtida bristyrkena som är i stort behov av utbildad personal är tydligt könskodade och har en kraftig underrepresentation av antingen kvinnor eller män. Exempel är vård- och omsorgssektorn, utbildningssektorns och IT- och tekniksektorn. Lyckas Skåne få fler att göra icke-könsstereotypa studie- och yrkesval, samt få dem att trivas på och slutföra sina utbildningar, kan det bidra till att både minska könssegregeringen på arbetsmarknaden och förbättra kompetensförsörjningen.

Det är dock inte bara kön som påverkar. De elever som har högutbildade föräldrar går ofta på ett högskoleförberedande program där könsfördelningen är jämnare och elever med lågutbildade föräldrar går oftare på ett yrkesförberedande program som är tydligt kvinno- eller mansdominerat.³⁶ Detta gäller för både svenskfödda och utrikesfödda tjejer och killar.

34 SOU 2015:86 *Mål och myndighet. En effektiv styrning av jämställdhetspolitiken*

35 (inom ramen 40-60 %); Ekonomi, Restaurang - och livsmedel, Handels - och administration, Natur och International Baccalaureate); Länsstyrelsen Skåne (2017) *Kvinnor och män i Skåne 2017*

36 Winnet Skåne, 2017, *Ungas utbildningsval och den könssegregerade arbetsmarknaden i Skåne* s.15

Dock väljer elever med utländsk bakgrund i högre grad högskoleförberedande program.³⁷

Det är viktigt att utbildningar och arbetsplatser förmår leverera en inkluderande och välkomnande miljö för att få elever som gjort normbrytande val att stanna kvar inom yrket. Ju större könsobalansen är, desto fler avhopp sker. Studier visar att särskilt flickor som valt normbrytande vantrivs, känner sig mobbade och sexuellt trakasserade, och upplever att stödet från omgivande lärare och andra vuxna är lågt.³⁸ Avhopp resulterar oftast i att eleven måste gå om ett år vilket kostar både samhället och individen pengar.

Utbildningsväsendet är också vertikalt segregerat, vilket syns tydligt inom akademien. Flera studier visar att kvinnor har svårare att avancera till de högsta positionerna inom högskola och universitet. Andelen kvinnor som forskar och undervisar har totalt sett ökat över tid men av professorer, som är det högsta steget i forskar- och lärarkarriären, är endast 26 % kvinnor. Dessutom tar karriärutvecklingen generellt sett längre tid för kvinnor än för män. Att män och kvinnor och icke-binära ges samma förutsättningar är viktigt, inte bara ur ett jämställdhetsperspektiv utan även för att kompetensen hos högskolans personal ska användas optimalt. En bred rekrytering till forskarutbildning liksom attraktiva och tydliga karriärvägar efter doktorsexamen är avgörande för kvaliteten på svensk forskning och för att klara försörjningen av forskarutbildade i samhället i stort.³⁹

37 Med utländsk bakgrund menas född utomlands eller med båda föräldrar födda utomlands.

38 Cox, (2005) SOU 2015:97 *Välja yrke*; SOU 2005:66 *En förvaltning som håller ihop*; Sandell 2007:72

39 Prop. 2016/17:50 *Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft*, s.37

Universitet/högskolor, skolor och förskolor i Skåne arbetar i högre utsträckning med att jämställdhetsintegrera sin kärnverksamhet

För att motverka könsstereotypa förväntningar och föreställningar är det viktigt att se över hela sin verksamhet ur ett genus- och jämställdhetsperspektiv. I läroplanerna för förskola, grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet anges att verksamheten ska motverka traditionella könsmonster och könsroller, samt att flickor och pojkar ska ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller. I grundskolans läroplan tydliggörs att alla som arbetar inom skolan ska bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av kön eller av social och kulturell bakgrund.⁴⁰ De statliga universiteten och högskolorna har en skyldighet enligt högskolelagen att alltid iakttä och främja jämställdhet mellan kvinnor och män.⁴¹

Under perioden 2016–2019 har alla statliga lärosäten fått ett särskilt uppdrag av regeringen ta fram en plan för sitt arbete med jämställdhetsintegrering. Regeringen lyfter särskilt fram ojämsställda karriärvägar i akademien, behovet av att motverka könsbundna studieval och att förbättra kvinnors och mäns genomströmning som prioriterade områden.⁴² Planen ska även beskriva på vilket sätt jämställdhet ska integreras och bli en del av den ordinarie verksamheten. För att åstadkomma jämställdhet inom forskningen anser regeringen att en jämn könsfördelning och jämställda villkor för forskare är grundläggande förutsättningar. I den forskningspolitiska proposi-

40 Lpf098; Lgr 11:2.6

41 1 kap. 5 § andra stycket

42 SOU 2015:86 *Mål och myndighet. En effektiv styrning av jämställdhetspolitiken*

tionen är exempelvis en mer jämställd fördelning av forskningsmedel en tydlig målsättning.⁴³

Fler pågående arbeten kopplat till likabehandlingsarbetet på förskolor, grundskolor, gymnasieskolor och universitet/högskolor med ett intersektionellt perspektiv i Skåne

Likabehandlingsarbete är centralt för att motverka diskriminering och utsatthet i skolan. Den psykiska ohälsan ökar bland unga, särskilt bland flickor och unga kvinnor, samtidigt som det finns problem med studiemotivation, särskilt bland pojkar och unga män.⁴⁴ Antipluggkultur och maskulinitetsnormer hänger samman och påverkar elevers hälsa och studieresultat såväl som deras känsla av delaktighet och framtidstro. Genom ett verkningsfullt likabehandlingsarbete går det också att motverka att elever som gjort normbrytande studieval hoppar av. Detsamma gäller för den arbetsplatsförlagda utbildningen.⁴⁵

Skolverkets handlingsplan för jämställdhetsintegrering påpekar att sex- och samlevnadsundervisningen ofta präglas av ett heteronormativt perspektiv.⁴⁶ Jämställdhetsarbetet och värdegrundsarbetet behöver inkludera att lärare ges ämnesspecifik kunskap om jämställdhet och normkritiska förhållningssätt. Läromedel och undervisning, inklusive sex- och samlevnadsundervisning behöver ses över både i faktainnehåll och i bilder utifrån genus.

43 Prop. 2016/17:50 *Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft*, s.75-79

44 Region Skåne (2016) *Folkhälsoenkät Barn och Unga i Skåne*

45 SOU 2015:97 *Välja yrke*

46 Skolverkets handlingsplan för jämställdhetsintegrering 2015–2018

För att få genomslagskraft behöver arbetet med likabehandling integreras i den ordinarie verksamheten och ha ett tydligt stöd från ledningen. Elevinflytande och likabehandlingsarbete blir här viktigt, tillsammans med elevhälsa, specialpedagogiskt stöd och studie- och yrkesvägledning som genomsyras av ett intersektionellt genusperspektiv på elevernas tillvaro.⁴⁷

Öka andelen behöriga till gymnasieskolor och högre utbildning i Skåne

Sedan slutet av 1990-talet har andelen flickor och pojkar som lämnat gymnasieskolan med ofullständiga betyg ökat. Ökningen är störst bland elever med utländsk bakgrund och särskilt bland män.⁴⁸ I Skåne har 54% av kvinnorna och 41 % av männen i åldersgruppen 25 till 44 år en eftergymnasial utbildning. Det finns stora skillnader mellan kommunerna men i alla kommuner har kvinnor högre utbildningsnivå än män.⁴⁹

Att prestera bra i skolan och uppnå höga studieresultat har en tendens att vara kvinnligt kodat vilket antas ligga till grund för en antipluggkultur bland killar.⁵⁰ Forskning visar att antipluggkultur även till stor del handlar om klass. Flickor med arbetarklassbakgrund befinner sig också i en antipluggkultur medan pojkar vars föräldrar är högutbildade inte omfattas.⁵¹ Flickor och pojkar med föräldrar

47 Skr 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*, s. 168

48 Skr 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*

49 Winnet Skåne, 2017, *Ungas utbildningsval och den könssegregerade arbetsmarknaden i Skåne* s.9

50 SOU 2015:86 *Mål och myndighet. En effektiv styrning av jämställdhetspolitiken*

51 Heikkilä 2015

med låg utbildning presterar sämre än flickor och pojkar med högskoleutbildade föräldrar.⁵² Klass och kön i kombination har en stor påverkan på studieresultaten. Unga män från studieovana hem studerar vidare efter gymnasieskolan i långt mindre utsträckning än unga kvinnor med motsvarande bakgrund.

⁵² SOU 2014:6 *Män och jämställdhet*

Detta är ett problem eftersom många av bristyrkena i Skåne har krav på en längre eftergymnasial utbildning eller en gymnasial yrkesutbildning med kompletterande yrkesbevis.⁵³

⁵³ Winnet Skåne, 2017, *Ungas utbildningsval och den könssegregerade arbetsmarknaden i Skåne* s.6

4

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

Nationellt jämställdhetspolitiskt mål

Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjlighet att ge och få omsorg på lika villkor.

Prioriterat mål för Skåne

- Öka mäns uttag av föräldraledigheten Skåne
- Män får och tar del av föräldrastödande information och insatser i högre utsträckning i Skåne

Problembeskrivning

Möjligheten att förena betalt arbete med att ha en familj och att vårda relationer med närstående är en central del i svensk jämställdhetspolitik.⁵⁴

Liksom traditionella mönster mellan kvinnor och män lever kvar när det gäller förvärvsarbete lever det kvar i hemarbete samt i omsorg om barn och anhöriga. Skillnaderna mellan könen har minskat något. Men det finns fortfarande förväntningar och föreställningar kring män som familjeförsörjare och kvinnor som omsorgsgivare som får konsekvenser för mäns och kvinnors arbetsbörda, ekonomi, hälsa och kontakt med anhöriga. Män utför mindre hem- och omsorgsarbete än kvinnor och jobbar oftare heltid. 2015 uppgav 20 % av de deltidsarbetande kvinnorna och 9 % av de deltidsarbetande männen att ansvar för vård av barn och vuxen anhörig som orsak till deltidsarbete.⁵⁵ Män som är småbarnsföräldrar är de som arbetar mest övertid.⁵⁶

Ett mer jämställt föräldraskap, med en

rättvis fördelning av föräldraledighet, hushållsansvar, engagemang och delaktighet i beslut, leder till en förbättrad hälsa, livskvalitet och till att barnen får en bättre relation till båda föräldrarna. Dessutom främjas barns sociala, beteendemässiga och kognitiva utveckling av det jämställda föräldraskapet.⁵⁷

Det obetalda arbetet omfattar även omsorg om andra än barn, till exempel föräldrar, syskon eller vänner. I en studie som omfattar åldersgruppen 45-66 år uppger män och kvinnor att de ger ungefär lika mycket anhörigomsorg. Kvinnor ger dock mer omfattande omsorg än män och uppger också i högre grad att det medför mindre tid till egna aktiviteter samt stora fysiska och psykiska påfrestningar. Omsorgsgivande kan alltså få betydande konsekvenser både för välbefinnande och i arbetslivet. Exempelvis har 13 % av kvinnorna och 8 % av männen i studien minskat sin arbetstid, sagt upp sig eller gått i pension tidigare än planerat som en följd av omsorgsgivandet. Vidare använder kvinnor i högre utsträckning än män semesterdagar och komplidighet för att hjälpa närstående. Detta resulterar för många i minskade inkomster.⁵⁸ Eftersom utförandet av anhörigvård får olika konsekvenser är det viktigt att arbeta för att män och kvinnor i Skåne kan ge och få anhörigvård på lika villkor. Att satsa på ökad bemanning, kompetens och trygghet i äldreomsorgen och LSS-verksamheten skulle ha effekt för jämställdheten, både eftersom det är flest kvinnor som jobbar i dessa verksamheter och eftersom kvinnor utför mer omfattande anhörigomsorg.

54 Skr 2016/17:10 Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid, s. 29

55 SCB 2015; Prop 2016/17:1 s.61

56 TCO (2016) Vem jobbar övertid och hur mycket?

57 Länsstyrelsen Örebro (2016) Föräldraskap och tonårstid – om stöd till föräldrar med tonårsbarn

58 Szebehely, Ulmanen & Sand (2014) Att ge omsorg mitt i livet: hur påverkar det arbete och försörjning?

Öka mäns uttag av föräldraledigheten i Skåne

I Skåne tar kvinnor ut 75 % av föräldraförsäkringen och män 25 %. Även när det handlar om tillfällig föräldrapenning (VAB - vård av barn) tar kvinnor ut fler dagar än män.⁵⁹ När barnet fyllt 1 år har pappor, i genomsnitt i Sverige, tagit 9 % av föräldrapenningdagarna. 25 % av papporna tar inte ut någon dag alls under barnets första två år.⁶⁰

Det är inte bara kön som påverkar uttaget av föräldraledighet. Även utbildning och ekonomi spelar in. De som använder föräldraförsäkringen i minst utsträckning är män som har låg inkomst, saknar inkomst helt eller står långt från arbetsmarknaden. Kvinnor i samma situation avstår inte från föräldrapenning men tar kortare ledighet.⁶¹ Män med lång eftergymnasial utbildning ökar sitt uttag av föräldraledighet mer än övriga grupper.⁶² Forskning visar att störst effekt för att få ett jämnare uttag av föräldraledigheten fås genom att fokusera på förstagångspappor och egenföretagare som tar ut lite föräldraledighet.⁶³

Det ojämna uttaget av föräldraförsäkringsdagar och deltidsarbete har stor betydelse för kvinnors och mäns löneutveckling och pension. Men även för relationen till barnen och för den egna hälsan. Allra störst risk för sjukskrivning löper de kvinnor vars partner inte använder föräldraförsäkringen.⁶⁴ Att öka mäns uttag av föräldraledighet är avgörande för att öka jämställdheten och för att stärka mäns omsorgsgivande och kontakt med sina barn.

59 Länsstyrelsen Skåne (2017) *Kvinnor och Män i Skåne 2017*, s.26f

60 SOU 2014:16 *Män och jämställdhet*

61 Prop 2016/17:1, *Bilaga 3*

62 ISF 2013:13 *Föräldrapenning och föräldraledighet*

63 UR Samtiden (2012) *Vem utnyttjar föräldraförsäkringen?*

64 Skr 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*, s.79

Män får och tar del av föräldrastödjande information och insatser i högre utsträckning i Skåne

Pappor tillbringar två timmar mindre tid med barnen än mammorna varje vardag.⁶⁵ Studier visar att män i betydligt lägre grad är mottagare av mödra- och barnhälsovårdens insatser och att män ofta känner sig åsidosatta i mötet med mödra- och barnhälsovården.⁶⁶ Barnmorskemottagningar och barnvårdscentraler är viktiga arenor för hälsofrämjande och förebyggande arbete. Här kan grunden till ett engagemang i barnets uppväxt läggas hos båda föräldrarna.

I syfte att förbättra förutsättningarna för ett jämställt föräldraskap är det viktigt att män involveras som föräldrar redan från graviteten. Ett sätt att göra det är att anpassa föräldraskapsstödet så att det tilltalar både män och kvinnor och icke-binära.⁶⁷ Föräldraskapsstödet ska utgå från det jämställda föräldraskapet och det gemensamma ansvarstagandet för barnen. Det finns många olika former av föräldrastöd. Det kan vara till tonårsföräldrar, föräldrar till barn med funktionsnedsättningar, asylsökande föräldrar och föräldragrupper inför och efter förlossning. Föräldrastödet kan ske i kommunal och privat regi. Länsstyrelsen Skåne har i uppdrag att tillhandahålla en regional stödstruktur för föräldraskapsstöd med tydligt jämställdhetsfokus.

65 SOU 2014:6 *Män och jämställdhet*

66 Region Skåne (2017) *Jämställt föräldraskap*

67 Föräldrastöd definieras som en aktivitet som ger föräldrar kunskap om barns hälsa, emotionella, kognitiva samt sociala utveckling och/eller stärker föräldrars sociala nätverk. Syftet med föräldrastöd är att främja hälsa och förebygga ohälsa bland barn och ungdomar.

5

Jämställd hälsa

Nationellt jämställdhetspolitiskt mål

Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.

Prioriterade mål för Skåne

- Bättre fysisk och psykisk arbetsmiljö och färre sjukskrivningar på arbetsplatser i Skåne
- Minska den psykiska ohälsan i Skåne bland flickor, pojkar, kvinnor, män och icke-binära
- En mer jämställd hälso- och sjukvård i Skåne
- Ett stärkt arbete för att förbättra den sexuella och reproduktiva hälsan och rättigheterna i Skåne

Problembeskrivning

En god hälsa utgör grunden för våra liv och är en viktig förutsättning för ett aktivt deltagande i samhället. Folkhälsan påverkas av en rad olika faktorer, exempelvis livsstil, utbildning och arbetsmiljö. Dessa faktorer brukar kallas hälsans bestämningsfaktorer.

I Skåne har kvinnor sämre hälsa än män. I samtliga kommuner är ohälsotalet högre bland kvinnor än bland män.⁶⁸ Det är även vanligare bland kvinnor än bland män att ha sjuk- och aktivitetsersättning.⁶⁹ Kvinnor i Sverige har dock generellt sett mer hälsosamma levnadsvanor än män. Till exempel använder kvinnor alkohol och andra droger i mindre utsträck-

ning än män.⁷⁰ Kvinnors ohälsa förklaras ofta med att kvinnor i större utsträckning än män arbetar obetalt och har ansvar för barn och hem.

Det nationella delmålet om jämställd hälsa är nytt från 2016 och utgår från en flerdimensionell syn på hälsa som omfattar fysisk, psykisk och sexuell/reproduktiv hälsa. Det omfattar både förebyggande folkhälsoarbete och åtgärder och insatser till enskilda personer. Detta kräver ett brett och långsiktigt arbete, inriktat mot bland annat kunskapsuppbyggnad och tillgänglighet. Att öka kunskapen om läget i Skåne i relation till jämställd och jämlik hälsa är viktigt för att kunna göra insatser och prioriteringar som svarar mot de behov som finns bland befolkningen i länet.

Det finns fler aspekter än kön som påverkar hälsan kraftigt. Framförallt har utbildningsbakgrund, könsidentitet och könsuttryck, socioekonomisk status samt huruvida en person är utrikes eller inrikes född effekt på en persons hälsa.⁷¹ På gruppnivå har exempelvis personer med kort utbildning kortare medellivslängd och högre dödlighet än personer med lång utbildning. Personer med funktionsnedsättningar och hbtq-personer har också sämre hälsa än den övriga befolkningen.⁷² Exempelvis visar studier att tankar på och försök till självmord är väldigt vanligt förekommande bland transpersoner.⁷³

Delmålet om jämställd hälsa har tydliga kopplingar till övriga jämställdhetspolitiska

68 Ohälsotalet är antal utbetalda dagar med sjukpenning, arbetsskadesjukpenning, rehabiliteringspenning samt sjuk/aktivitetsersättning från socialförsäkringen per registrerad försäkrad.

69 Länsstyrelsen Skåne (2017) *Kvinnor och män i Skåne 2017*

70 SKL (2014) *(O)jämställdhet i hälsa och vård*, s. 23–24

71 Skr. 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*, s. 172

72 SOU 2016:55 *Det handlar om jämlik hälsa*

73 Folkhälsomyndigheten (2015) *Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner*, s. 40

mål. Exempelvis har kvinnors högre sjukskrivningstal betydelse för den ekonomiska jämställdheten, våldsutsatthet har samband med både psykisk och fysisk ohälsa och det finns en koppling mellan ohälsa och den ojämna fördelningen av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Omvänt har också en ojämsälld tillgång till vård och omsorg samt ojämlig hälsa beroende på kön påverkan på människors möjligheter till makt och inflytande, arbete, utbildning och försörjning.⁷⁴

Bättre fysisk och psykisk arbetsmiljö och färre sjukskrivningar på arbetsplatser i Skåne

Arbetslivet har stor påverkan på människors hälsa. Arbetsmiljöförhållandena för män och kvinnor ser olika ut och föreställningar om manligt och kvinnligt får konsekvenser för hur personer bemöts. Vi ser med #metoo-upproppet att tystnadskulturen varit stor kring sexuella trakasserier. Det förekommer inom alla branscher, på många arbetsplatser och är en viktig arbetsmiljöfråga.

Föreställningar kring kvinnligt och manligt påverkar också möjligheter och villkor i samband med sjukskrivning. Det finns tydliga skillnader mellan kön när det gäller arbetsrelaterad ohälsa och sjukfrånvaro. Till exempel är kvinnor överrepresenterade när det gäller stressrelaterade skador liksom förslitningsskador eftersom de har de mest repetitiva arbetsuppgifterna. Fler män än kvinnor förolyckas på arbetsplatsen och det är vanligare att män drabbas av arbetsplatsolyckor. Kvinnor drabbas i högre utsträckning av arbetsrelaterade

74 Skr. 2016/17:10 Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid, s.42, 81

sjukdomar och är sjukskrivna i högre grad än män.⁷⁵

Det är vanligare att kvinnor blir utsatta för våld eller hot om våld i arbetet. Kvinnors högre sjukskrivning och våldsutsatthet i arbetet förklaras av att de oftare jobbar i branscher och yrken med hög psykisk och känslomässig belastning och med liten möjlighet till kontroll över det egna arbetet. Att kvinnor utför mer obetalt hem- och omsorgsarbete kan också vara en bidragande orsak till kvinnors högre sjukskrivningstal. Det finns också skillnader i sjukskrivningsprocessen för män och kvinnor. Till exempel får kvinnor vänta längre på olika insatser i samband med sjukskrivning och kvinnor och män får i viss mån olika beslut för liknande problem.⁷⁶

Utifrån detta är det viktigt att utveckla det arbete som sker i länet för att säkerställa att sjukskrivningar ska vara rätt, lagom, säkra och jämställda och för att skapa en god fysisk och psykisk arbetsmiljö för kvinnor, män, flickor, pojkar och icke-binära.

Minska den psykiska ohälsan i Skåne bland flickor, pojkar, kvinnor, män och icke-binära

Psykiatriska diagnoser är idag den vanligaste orsaken till sjukskrivning och ökar hos både kvinnor och män. Kvinnor anger i högre utsträckning än män att de lider av ängslan, oro och ångest och särskilt unga kvinnor är särskilt drabbade av psykisk ohälsa.⁷⁷ I Skåne har andelen elever som uppger att de har

75 Skr. 2016/17:10 Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid, s. 44–45

76 SKL (2014) (O)jämsälldhet i hälsa och vård, s. 34–36

77 Skr. 2016/17:10 Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid

psykiska besvär ökat, både bland pojkar och flickor. Psykiska besvär rapporteras dock betydligt oftare av flickor än pojkar och andelen ökar generellt med åldern. Den självskattade hälsan hos elever i Skåne har försämrats i samtliga årskurser sedan 2016 jämfört med 2012. Bland ungdomar som uppger att deras biologiska kön inte överensstämmer med det kön de identifierade sig med uppger endast hälften att de har en god självskattad hälsa.⁷⁸

Även yngre vuxna är en utsatt grupp när det kommer till psykisk ohälsa, detta gäller både nationellt och för Skåne. Högst andel psykisk ohälsa bland vuxna i Skåne finns i åldersgruppen 18–34 år.⁷⁹ Förhållandena under uppväxten har stor påverkan för hälsan under hela livet så att arbeta för att minska den psykiska ohälsan bland barn och unga vuxna är angeläget för folkhälsan i Skåne.⁸⁰

För att minska den psykiska ohälsan är det viktigt att utveckla det förebyggande arbetet, till exempel genom att förebygga kränkningar och trakasserier, såväl på skolor och på andra arbetsplatser, eftersom detta många gånger leder till psykisk ohälsa.

En mer jämställd hälso- och sjukvård i Skåne

Föreställningar om kön och genus påverkar vård, behandling och diagnostisering, som i sin tur påverkar möjligheten till jämlik och jämställd hälso- och sjukvård och tandvård. En rad studier visar att det förekommer medicinskt omotiverade skillnader orsakade av

medvetna eller omedvetna föreställningar om kön, så kallad genusbias.⁸¹ Ett exempel på det är inom området hjärt- och kärlsjukdomar där kvinnors symptom eller berättelser har miss-tolkats eller ignorerats. Ett annat exempel är att män befaras underdiagnosticeras när det gäller depressioner.⁸² Förekomsten av vissa sjukdomar skiljer sig åt beroende på kön och samma sjukdom kan ge olika symptom för kvinnor respektive män. Vidare kan kvinnor och män reagera olika på läkemedel. Utifrån detta behövs det ibland könsspecifika bedömningar och rekommendationer medan det i andra fall kan bidra till ojämsälld vård inom hälso- och sjukvården. Det behövs ny kunskap och nya perspektiv för att identifiera medicinskt omotiverade skillnader.⁸³ Att vidareutveckla kunskapen kring dessa frågor är viktigt för att uppnå målet om en mer jämställd hälso- och sjukvård i länet och för att kunna ge en god vård på lika villkor.

Föreställningar och normer om kön och maskulinitet påverkar också hur kvinnor, män, flickor, pojkar och icke-binära söker vård. Bland annat söker män vård i mindre utsträckning och i ett senare skede än kvinnor. Flera av de dödsorsaker som är vanligare bland män än bland kvinnor kan relateras till risktagande, framförallt inom trafiken, våldsanvändning och hög alkoholkonsumtion.⁸⁴ Utifrån detta är det angeläget att satsa på åtgärder för att förmå män att söka hjälp och vård tidigare för att förbättra folkhälsan och bidra till en mer jämställd och jämlik hälsa. Att utveckla

81 SKL (2014) *(O)jämställdhet i hälsa och vård*

82 SOU 2015:86 *Mål och myndighet. En effektiv styrning av jämställdhetspolitiken*, s. 302

83 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (2014) *En mer jämlik vård är möjlig*

84 Skr. 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*, s. 81

78 Region Skåne (2016) *Folkhälsorapport barn och unga i Skåne 2016* s. 20–21

79 Region Skåne (2013) *Folkhälsorapport Skåne 2013*

80 Region Skåne (2016) *Folkhälsorapport barn och unga i Skåne 2016* s. 20–21

pågående arbete i länet för att säkerställa att de som möts av hälso- och sjukvården får samma frågor och bemötande oavsett kön eller könsuttryck är viktigt. Det är en viktig förutsättning för att säkerställa likvärdig service och vård till Skånes befolkning.

Ett stärkt arbete för att förbättra den sexuella och reproduktiva hälsan och rättigheterna i Skåne

Den sexuella och reproduktiva hälsan har stor betydelse för människors hälsa och välbefinnande och dessa frågor är en viktig del av jämställdhetsarbetet. Normer kring maskulinitet och sexualitet påverkar hur män och kvinnor söker vård gällande sexuell hälsa. Till exempel visar statistik från Ungdomsmottagningarna att färre killar än tjejer testar sig för sexuellt överförbara sjukdomar. Insatser gällande sexuell hälsa riktar sig också oftare till tjejer och kvinnor. Att förändra normer kring maskulinitet skulle kunna bidra till att fler män och pojkar söker vård och råd i förhållande till sexuell hälsa. Vid sidan om detta är det angeläget att vården i än större utsträckning arbetar för att underlätta för män och pojkar att söka sig till exempel ungdomsmottagningar och andra mottagningar.⁸⁵ För att utveckla den sexuella och reproduktiva hälsan för kvinnor i Skåne är det viktigt att till exempel utveckla förlossningsvården och annan hälso- och sjukvård som har särskild betydelse för kvinnors sexuella hälsa.⁸⁶ Det är också angeläget att förbättra och tillgängliggöra hälso- och sjukvård för hbtq-personers sexuella hälsa.

85 SOU 2014:6 *Män och jämställdhet*

86 Skr. 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*

Att få information och kunskap om sex och samlevnad är en rättighet. Skolan och andra verksamheter som möter barn och unga spelar en viktig roll för att förändra normer kring bland annat kön, könsuttryck och sexualitet. Dessa kan på så sätt bidra till att öka den sexuella och reproduktiva hälsan bland barn och unga och bidra till det våldsförebyggande arbetet och jämställdhet. Att öka kvaliteten på sex och samlevnadsundervisningen och att främja arbetet som sker inom området i Skåne är därför angeläget. Vidare är det viktigt att säkerställa att denna görs tillgänglig för alla barn och unga, även för barn och unga med till exempel funktionsnedsättning.

6

**Mäns våld mot
kvinnor ska
upphöra**

Nationellt jämställdhetspolitiskt mål

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Prioriterade mål för Skåne

- Vidareutveckla ett verkningsfullt förebyggande arbete mot mäns våld mot kvinnor i Skåne
- Säkerställa rutiner för tidigt upptäckt av våldsutsatthet i Skåne
- Förbättra tillgången till stödinsatser i Skåne för våldsutsatta, barn som lever med våld och våldsutövare
- Effektivare brottsbekämpning i Skåne
- Stärka kunskaps- och metodutvecklingen i Skåne

Problembeskrivning

Begreppet mäns våld mot kvinnor syftar till att synliggöra våldet som en jämställdhetsfråga, där mäns överrepresentation bland våldsutövare ses som ett resultat av, och en bidragande faktor till, den ojämna fördelningen av makt mellan könen. Rätten till den egna kroppen är en avgörande förutsättning för att kunna ha makt och inflytande över sitt eget liv. Mäns våld mot kvinnor är identifierat som ett allvarligt brott mot kvinnors och barns mänskliga rättigheter, både internationellt och i Sverige. Delmålet om mäns våld mot kvinnor omfattar hbtq-personers utsatthet för våld samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. När det gäller våld från närstående, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, sexualbrott samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål, syftar delmålet även till att motverka mäns och

pojkar utsatthet för våld respektive kvinnor och flickors utövande av våld.⁸⁷

Såväl FN, EU och WHO lyfter fram mäns våld mot kvinnor som ett omfattande samhällsproblem.⁸⁸ Det är en allvarlig typ av brottslighet som förekommer i alla samhällsgrupper och har stora konsekvenser för jämställdheten och för folkhälsan. Våldet tar sig många uttryck och kan vara fysiskt, psykiskt, sexuellt, materiellt eller ekonomiskt. Att utsättas för våld innebär en ökad risk för olika former av fysisk och psykisk ohälsa, både på kort och på lång sikt.⁸⁹ Våldsutsatthet innebär också en begränsning av den utsattas liv, självständighet och möjligheter till försörjning. Mäns våld mot kvinnor innebär, vid sidan av det mänskliga lidandet och brott mot grundläggande mänskliga rättigheter, också stora samhällsekonomiska kostnader relaterade till ohälsa, rättsväsende och produktionsbortfall.⁹⁰

Många gånger utövas våld av någon som den våldsutsatta har eller haft en relation till. Såväl kvinnor, män och icke-binära kan utsättas för våld i nära relationer, men omfattningen och konsekvenserna ser olika ut. Exempelvis uppger 14% av kvinnorna och 5% av männen i en studie från NCK att de någon gång i vuxen ålder utsatts för fysiskt våld eller hot om fysiskt våld av en aktuell eller tidigare

87 Skr. 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet - en feministisk politik för en jämställd framtid*, s. 114

88 Se exempelvis *Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering mot kvinnor* (CEDAW, 1979); *Deklarationen om avskaffande av våld mot kvinnor* (1993); Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet, även kallad Istanbulkonventionen. Sverige undertecknade konventionen 2011; WHO (2013) *Global and regional estimates of violence against women: Prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence*

89 NCK (2014) *Våld och hälsa*

90 Skr. 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet - feministisk politik för en jämställd framtid*, s. 83

partner.⁹¹ Det är vanligare att kvinnor utsätts för grövre våld och har betydligt större behov av hjälp och stödinsatser.⁹² Våldet mot kvinnor är dessutom oftare upprepat jämfört med våldet mot män. Kvinnor löper betydligt större risk att drabbas av dödligt våld inom ramen för en relation.⁹³ Studier om transpersoners utsatthet för våld visar att det är en väldigt hög förekomst, både våld i offentligheten och våld i nära relationer. Det som utmärker sig är att våldet i nära relationer ofta har transfobiska motiv.⁹⁴ Hbtq-personer har sämre tillgång till samhällets skydd och stöd, vilket påverkar tilliten till samhället.⁹⁵

I en studie från Allmänna Barnhuset uppgav 14 % av de tillfrågade eleverna att de upplevt våld mellan vuxna i familjen. I samma undersökning uppgav 36% av de tillfrågade barnen att de någon gång utsatts för någon form av misshandel av en vuxen inom familjen.⁹⁶ Många barn har alltså egna upplevelser av att utsättas för våld eller har upplevt våld i sin familj. Det finns också en stark koppling mellan att bevittna våld och att själv utsättas för våld.⁹⁷ Att uppleva eller själv utsättas för våld får konsekvenser för barnets hälsa och välbefinnande och barns rätt till stöd och insatser måste säkerställas. Ett tydligt barnrättsperspektiv är därför viktigt i allt arbete med mäns våld mot kvinnor.

Utvecklingen av nya digitala kanaler har

inneburit förändringar i hur våld kan utövas. Hot och kränkningar via sociala medier har uppmärksammats allt mer under de senaste åren.⁹⁸ Ny teknik innebär större möjligheter att anonymt hota och trakassera människor, men även att kontrollera och förfölja. Detta får konsekvenser för våldsutsatthet både inom ramen för nära relationer och för våld som utövas av obekanta och på offentliga arenor. Till exempel har näthat mot kvinnor, flickor och hbtq-personer uppmärksammats allt mer på senare år.⁹⁹ Internet har också inneburit en ökning av tillgänglighet och informationsflöde gällande sexuella tjänster, även om antalet individer i prostitution inte verkar ha ökat. Enligt flera undersökningar är andelen individer i Sverige som har köpt eller sålt sexuella tjänster relativt konstant över tid.¹⁰⁰

Vidareutveckla ett verkningfullt förebyggande arbete mot mäns våld mot kvinnor i Skåne

Det finns en tydlig koppling mellan kön, maskulinitetsnormer och våld. Risken för att ha gjort en våldsam eller kränkande handling ökar med mer än tre gånger för killar som instämmer i påståenden om stereotypa könsroller. Det finns alltså ett direkt samband mellan stereotypa föreställningar för kön och att utöva våld.¹⁰¹ För att förebygga mäns våld mot kvinnor är det därför angeläget att arbeta för att motverka och förändra destruktiva maskulinitetsnormer.¹⁰² Detta arbete måste

91 NCK (2014) *Våld och hälsa*, s. 45

92 BRÅ (2014) *Brott i nära relationer – en nationell kartläggning*

93 SOU 2014:49 *Våld i nära relationer – en folkhälsofråga* s.56–57

94 Folkhälsomyndigheten (2015) *Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner*; Scottish Transgender Alliance (2010) *Out of sight, out of mind? Transgender People's Experiences of Domestic Abuse*

95 Ungdomsstyrelsen (2010) *Hon hen han*; Folkhälsomyndigheten (2015) *Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner*

96 Stiftelsen Allmänna Barnhuset (2017) *Våld mot barn 2016. En nationell kartläggning*

97 BRÅ (2014) *Brott i nära relationer – en nationell kartläggning*

98 BRÅ (2015) *Polisanmälda hot och kränkningar mot enskilda personer via internet*

99 SOU 2015:86 *Mål och myndighet. En effektiv styrning av jämställdhetspolitiken*, s. 126

100 Länsstyrelsen Stockholm (2015:10) *Prostitutionen i Sverige 2014*

101 Ungdomsstyrelsen (2013) *Unga och Våld*

102 Skr. 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*, s. 83

intensifieras i Skåne, på flera olika nivåer och arenor. Det kan handla om att flytta fokus från ett offerperspektiv till ett förövarperspektiv och att i större utsträckning än tidigare involvera pojkar och män i detta arbete.

Vid sidan av ett tidigt våldspreventivt arbete är det angeläget att utveckla det förbyggande arbetet riktat till våldsutövare för att främja upptäckt, bedöma risker och förmå dem att sluta använda våld. Precis som i övriga Sverige måste insatser och metoder utvecklas inom både socialtjänst, kriminalvård och andra relevanta verksamheter i Skåne. Att kvalitetsutveckla det återfallsförebyggande arbetet i länet är också av stor vikt för att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

För att arbetet mot mäns våld mot kvinnor ska få större genomslag i länet krävs stabila och hållbara strukturer inom myndigheter och organisationer.

Många satsningar har kännetecknats av en brist på långsiktighet. Kvinnofridsarbetet har ibland bedrivits i projektform vid sidan av ordinarie verksamhet. Detta har bidragit till att området många gånger blivit beroende av enskilda personer.¹⁰³ Att integrera arbetet mot mäns våld mot kvinnor i ordinarie strukturer och styr- och ledningssystem är en framgångsfaktor och ett prioriterat utvecklingsområde för länet.¹⁰⁴ Detsamma gäller varaktiga strukturer för samverkan mellan myndigheter och den idéburna sektorn.

Säkerställa rutiner för tidig upptäckt av våldsutsatthet i Skåne

Många våldsutsatta berättar inte självmant om sina erfarenheter av våld och mörkertalet är stort. Därför måste det finnas rutiner och ett

103 SOU 2015:55 *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck*, s. 179

104 SKL (2016) *Framgångsfaktorer i kvinnofridsarbetet*

kontinuerligt arbete där flera olika aktörer samarbetar för att upptäcka våld. Att fråga om våld ökar möjligheterna att ge utsatta personer hjälp och stöd. Det bidrar till en generell förbättrad hälsa och medverkar på lång sikt till att våldet upphör.¹⁰⁵

Flera instanser spelar en viktig roll i att tidigt upptäcka och uppmärksamma våldsutsatthet. Hälso- och sjukvården är en central aktör som kan bidra till att upptäcka våld, erbjuda vård och hänvisa till stöd- och hjälpinsatser. Andra viktiga instanser är verksamheter som möter barn och unga, exempelvis förskola, skola, fritidsverksamheter och ungdomsmottagningar. Att det finns rutiner i dessa verksamheter för att ställa frågor om våld och övergrepp är nödvändigt för att kunna uppmärksamma barn och ungdomar som utsätts för våld och kränkningar, både från närstående och obekanta.

Erfarenheter av sex mot ersättning har samband med ohälsa och annan utsatthet, varför det är viktigt att arbeta för att tidigt upptäcka personer säljer sexuella tjänster.¹⁰⁶ I Skåne uppgår 1,3 % av killar och 1 % av tjejer i åldrarna 18–30 år att de någon gång fått ersättning för sex. Unga hbtq-personer har större erfarenhet av både sexuell exploatering på internet och av att ha haft sex mot ersättning än andra unga.¹⁰⁷ Precis som vid annan våldsutsatthet finns det ett stort mörkertal och många berättar inte självmant om sina upplevelser. Därför är det angeläget att ställa frågor om sex mot ersättning och sexuella övergrepp och att skapa rutiner för detta arbete inom verksamheter som kan komma att möta vuxna och barn med dessa erfarenheter.¹⁰⁸

105 NCK 2010:4, *Att ställa frågor om våld som en del av anamnesen*

106 Socialstyrelsen (2015) *Sex mot ersättning*

107 Länsstyrelsen Stockholm (2015) *Prostitutionen i Sverige 2014*

108 Socialstyrelsen (2015) *Sex mot ersättning*

Förbättra tillgången till stödinsatser i Skåne för våldsutsatta, barn som lever med våld och våldsutövare

Stöd och skyddsinsatser av god kvalitet ska vara tillgängliga för alla i Skåne och det pågående arbetet i länet för att säkerställa god tillgång till stödinsatser måste fortsätta. Många av de skånska kommunerna erbjuder insatser av god kvalitet till såväl våldsutsatta, våldsutövare och barn som lever med våld. Det finns dock områden som behöver fortsätta utvecklas. Till exempel uppger få kommuner att de har överenskommelser för samverkan i enskilda ärenden med externa aktörer, såsom hälso- och sjukvård och polis. Det är centralt att fortsätta förbättra och utveckla den strukturerade samverkan mellan olika samhällsaktörer för att kunna ge ett fullgott stöd till våldsutsatta.¹⁰⁹ Vidare är det angeläget att främja insatser på regional nivå som enskilda kommuner kan ha svårt att genomföra i egen regi. Det kan till exempel gälla skydd och stöd till kvinnor med särskilda behov, till exempel personer som befinner sig i prostitution och människohandel för sexuella ändamål.¹¹⁰

För att säkerställa att alla våldsutsatta, barn som lever med våld och våldsutövare får stöd av god kvalitet är det viktigt att även personer tillhörande grupper som har ett svagt samhällsligt skydd omfattas. Det kan handla om personer med funktionsnedsättning, hbtq-personer, personer i prostitution och människohandel för sexuella ändamål, personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck och personer i missbruk och beroende. Till exempel indikerar forskning att kvinnor med funktionsnedsättning är våldsutsatta i högre

109 Socialstyrelsen (2016) *Öppna jämförelser*

110 Skr. 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*

utsträckning än kvinnor generellt.¹¹¹ Detsamma gäller hbtq-personer.¹¹² Det är viktigt att alla, oavsett livssituation, får det stöd de har rätt till.

Effektivare brottsbekämpning i Skåne

Att stärka rättsväsendets insatser gällande våld i nära relationer, sexualbrott samt hot och kränkningar på nätet är prioriterat i såväl Skåne som övriga Sverige.

Barn och unga är en utsatt grupp när det kommer till utsatthet för våld. Till exempel är unga kvinnor överrepresenterade bland de som uppger att de trakasserats sexuellt i arbetslivet och utsatts för sexualbrott i allmänhet.¹¹³ I Skåne har utsattheten för oönskade sexuella handlingar eller allvarliga hot ökat bland pojkar och flickor. Var tionde flicka och var tjugonde pojke i gymnasiets årkurs två uppger att de varit utsatta för oönskad sexuell handling under det senaste året. Detta är en dubblering jämfört med 2012.¹¹⁴

Endast en liten andel av dessa brott anmäls till polisen och mörkertalet är stort. Vid sidan av ett förebyggande arbete är det viktigt att arbeta för att förmå fler att anmäla brott. Det är avgörande att brottsoffer får ett gott bemötande så att de kan känna sig trygga samt vilja fullfölja rättsprocessen. Kunskap om våld är en viktig förutsättning för ett bra bemötande och för att inte bidra till stigmatisering. Det är därför viktigt att kunskap om våldets uttryck och konsekvenser finns i alla led i rättsprocessen. Att säkerställa att målsägarbiträde förord-

111 NCK (2013) *Våld mot kvinnor med funktionsnedsättning*, s. 34

112 Folkhälsomyndigheten (2014) *Utvecklingen av hälsan och hälsans bestämningsfaktorer bland homo- och bisexuella personer*; Folkhälsomyndigheten (2015) *Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner*

113 Skr. 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*, s. 116

114 Region Skåne (2016) *Folkhälsorapport Barn och Unga i Skåne* s. 116

nas tidigt är en annan viktig framgångsfaktor i arbetet med exempelvis sexualbrott och kan bidra till en effektivare brottsbekämpning.¹¹⁵

När det kommer till prostitution och människohandel så gäller de problem som identifierats på nationell nivå, till exempel få fällande domar i människohandelsärenden, även för Skåne. Ett regionalt utvecklingsarbete för att stärka arbetet med dessa ärenden är viktigt, inte minst för att förbättra stödet till utsatta personer. Ett led i detta är att utveckla samverkan mellan socialtjänst, polis och andra relevanta aktörer på regional och lokal nivå.

Stärka kunskaps- och metodutvecklingen i Skåne

Arbetet mot mäns våld mot kvinnor har kommit långt i Skåne och det finns flera organisationer och verksamheter i länet som är viktiga för kunskap- och metodutveckling nationellt.¹¹⁶ Att fortsätta utveckla kunskap och metoder är dock avgörande för arbetet med att förebygga och motverka mäns våld mot kvinnor. Runt hälften av de skånska kommunerna uppger att de har kartlagt förekomsten av våldsutsatta vuxna de senaste två åren. Få kommuner i länet uppger att de systematiskt följer upp insatser till enskilda och sammanställer på gruppnivå för att kvalitetsutveckla verksamheten.¹¹⁷ Att kartlägga våldets omfattning är viktigt för att kunna utveckla och erbjuda insatser som svarar mot de behov som finns hos våldsutsatta, barn som lever med våld och våldsutövare.

Kunskap om mäns våld mot kvinnor är

eftersatt inom många yrkesgrupper. Att yrkesverksamma som möter våldsutsatta och våldsutövare har relevant och uppdaterad kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer är avgörande för att ge ett gott bemötande och för adekvata arbetsätt och insatser. Att främja och ge stöd till kompetensutveckling till yrkesverksamma inom till exempel hälso- och sjukvård, rättsväsende, skola och socialtjänst är därför ett prioriterat område för Skåne. Universitetskanslersämbetet menar att undervisningen om mäns våld mot kvinnor och våld mot barn behöver utvecklas för att studenter som kan komma att möta våldsutsatta i sina yrken har tillräckliga kunskaper.¹¹⁸ För att säkerställa detta har regeringen beslutat om ändringar i examensbeskrivningarna i högskoleförordningen (1993:100) för utbildningar till yrken som innebär möten med våldsutsatta, till exempel socionom- och läkarexamen. Att främja och utveckla samverkan mellan forskning och praktik, till exempel gällande verkningfullt förebyggande arbete, är en annan viktig insats för att stärka kunskaps- och metodutveckling inom området i Skåne.

115 Rikspolisstyrelsen (2014) *Förstudierapport – Utveckling av arbetsmetoderna vid utredning av våldtäkter*

116 SOU 2014:49 *Våld i nära relationer – en folkhälsofråga*, s. 59

117 Socialstyrelsen (2016) *Öppna jämförelser*

118 Universitetskanslersämbetet (2015) *Hur mänskliga rättigheter, mäns våld mot kvinnor och våld mot barn beaktas i högre utbildning*

Referenser

Statliga utredningar

- Prop. 2016/17:1 Bilaga 3 *Ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män*
- Prop. 2016/17:50 *Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft*
- Skrivelse 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*
Socialdepartementet, Stockholm, 2016
- SOU 2005:66 *En förvaltning som håller ihop*
- SOU 2014:6 *Män och jämställdhet: betänkande*. Fritze, Stockholm, 2014
- SOU 2014:30 *Jämställt arbete. Organisatoriska ramar och villkor i arbetslivet*
- SOU 2014:49 *Våld i nära relationer – en folkhälsofråga*. Fritze, Stockholm
- SOU 2015:55 *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck*
- SOU 2015:86 *Mål och myndighet. En effektiv styrning av jämställdhetspolitiken*. Fritze, Stockholm
- SOU 2015:97 *Välja yrke*
- SOU 2016:55 *Det handlar om jämlik hälsa*

Statistik

- Delegationen för jämställdhet i Arbetslivet (2013) *Fakta och siffror*.
- Länsstyrelsen Skåne (2017) *Kvinnor och män i Skåne 2017*
- Länsstyrelsen Skåne (2015) *Kvinnor och män i Skåne 2015*
- Medlingsinstitutet (2013) *Vad säger den officiella lönestatistiken om skillnader mellan kvinnor och män 2012?*

Litteratur och rapporter

- BRÅ (2014) *Brott i nära relationer – en nationell kartläggning*
- BRÅ (2015) *Polisanmälda hot och kränkningar mot enskilda personer via internet*
- Länsstyrelsen Stockholm (2015) *Prostitutionen i Sverige 2014: en omfattningskartläggning*.
Stockholm: Länsstyrelsen Stockholm
- Länsstyrelsen Örebro (2016) *Föräldraskap och tonårstid – om stöd till föräldrar med tonårsbarn*

Folkhälsomyndigheten (2014) *Utvecklingen av hälsan och hälsans bestämningsfaktorer bland homo- och bisexuella personer*

Folkhälsomyndigheten (2015) *Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner. Solna: Folkhälsomyndigheten*

Heikkilä (2015) *Lärande och jämställdhet i förskola och skola.*

ISF (2013) *Föräldrapenning och föräldraledighet*

MUCF (2015) *Ung idag*

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (2014) *En mer jämlik vård är möjlig*

NCK (2010) *Att ställa frågor om våld som en del av anamnesen*

NCK (2013) *Våld mot kvinnor med funktionsnedsättning*

NCK (2014) *Våld och hälsa*

OECD (2012) *Territorial Reviews Skåne, Sweden*

PTK (2012) *Kvinnors pensioner*. Hämtad från: http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/662/1/Kvinnors_pensioner_2012.pdf

Region Skåne (2013) *Folkhälsorapport Skåne*

Region Skåne (2014) *Det öppna Skåne 2030*

Region Skåne (2016) *Folkhälsoenkät Barn och Unga*

Region Skåne (2017) *Jämställt föräldraskap*

Rikspolisstyrelsen (2014) *Förstudierapport – Utveckling av arbetsmetoderna vid utredning av våldtäkter*

Scottish Transgender Alliance (2010) *Out of sight, out of mind? Transgender People's Experiences of Domestic Abuse*

SCB (2016) *Förtroendevalda i kommuner och landsting 2015*

SCB (2016) *På tal om kvinnor och män*

SKL (2014) *(O)jämställdhet i hälsa och vård*

SKL (2016) *Framgångsfaktorer i kvinnofridsarbetet*

Skolverket (2015) *Skolverkets handlingsplan för jämställdhetsintegrering 2015–2018*

Socialstyrelsen (2015) *Graviditeter, förlossningar och nyfödda barn*

Socialstyrelsen (2015) *Sex mot ersättning*

Socialstyrelsen (2016) *Öppna jämförelser*

Stiftelsen Allmänna barnhuset (2017) *Våld mot barn 2016. En nationell kartläggning*

Szebehely, Ulmanen & Sand (2014) *Att ge omsorg mitt i livet: hur påverkar det arbete och försörjning?*

TCO (2016) *Vem jobbar övertid och hur mycket?*

UNDP (2017). *Gender Development Index*. Hämtad från: <http://hdr.undp.org/en/content/gender-development-index-gdi>

Ungdomsstyrelsen (2010) *Hon hen han*

Ungdomsstyrelsen (2013) *Unga och Våld*

Universitetskanslersämbetet (2015) *Hur mänskliga rättigheter, mäns våld mot kvinnor och våld mot barn beaktas i högre utbildning*

World Economic Forum (2017). *Global Gender Gap Index 2014*. Hämtad från: <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2014/rankings/>

Winnet Skåne (2017) *Ungas utbildningsval och den könssegregerade arbetsmarknaden i Skåne*. Hämtad från: <https://winnetskane.files.wordpress.com/2017/01/ungas-utbildningsval-och-den-kc3b6nssegregerade-arbetsmarknaden-i-sk3a5ne.pdf>

Övriga källor

UR Samtiden (2012) *Vem utnyttjar föräldraförsäkringen?* Hämtad från <http://urskola.se/Produkter/168753-UR-Samtiden-En-jamlik-socialforsakring-Vem-utnyttjar-foraldrasforsakringen>

RFSL Rfsl.se

Jämställdhetsstrategi för Skåne 2017-2020

Det övergripande målet för Sveriges jämställdhetspolitik är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Jämställdhetsstrategin för Skåne, ***Ett jämställt Skåne***, regionaliserar de nationella jämställdhetspolitiska målen och formulerar strategiska insatser som behöver göras för att säkerställa framgångar i jämställdhetsarbetet. ***Ett jämställt Skåne*** utgör ett stöd för arbetet med jämställdhet och jämställdhetsintegrering i länet.

Länsstyrelsen
Skåne

Kommunförbundet Skåne